

Beşerî ve Sosyal Bilimlerde Araştırma

Editörler
Zafer GÖLEN
Seher Selin ÖZMEN

LIVRE DE LYON
2023

Sosyal Bilimler

Beşerî ve Sosyal Bilimlerde Araştırma

Editörler
Zafer GÖLEN & Seher Selin ÖZMEN

LIVRE DE LYON
Lyon 2023

Beşerî ve Sosyal Bilimlerde Araştırma

Editörler
Zafer GÖLEN & Seher Selin ÖZMEN

LIVRE DE LYON
Lyon 2023

Beşerî ve Sosyal Bilimlerde Araştırma

Editors • Prof. Dr. Zafer GÖLEN • Orcid: 0000-0003-3162-6076
Asst. Prof. Dr. Seher Selin ÖZMEN • Orcid: 0000-0003-3847-4466

Cover Design • Motion Graphics
Book Layout • Motion Graphics

First Published • October 2023, Lyon

ISBN: 978-2-38236-606-6

copyright © 2023 by Livre de Lyon
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by an means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior written permission from the Publisher.

Publisher • Livre de Lyon
Address • 37 rue marietton, 69009, Lyon France
website • http://www.livredelyon.com
e-mail • livredelyon@gmail.com

ÖNSÖZ

Beşerî ve sosyal bilimler, insan topluluklarının davranışlarını, kültürlerini ve toplumsal yapılarını anlamak için derinlemesine bir bakış açısı sunar. Bu kitap, farklı disiplinlerden gelen değerli akademisyenlerin, geniş bir yelpazede önemli konuları ele aldığı bir derlemedir. "Beşerî ve Sosyal Bilimlerde Araştırma" adlı bu kitap, göçten çevre etiğine, teknolojik dönüşümden sanat tarihine kadar uzanan zengin bir temayı kapsamaktadır.

Kitabımız, "Sığınmacı, Göçmen Kadınların Sorunları ve Çözüm Yolları" gibi güncel toplumsal meselelerden, "Kant'ın Bilgi Metafiziği" gibi felsefi derinliklere kadar geniş bir yelpazede konulara odaklanarak beşerî ve sosyal bilimlerin çeşitliliğini yansıtmaktadır. Bu çalışma, kültürel farklılıklar, çevre etiği, iletişim teknolojileri, tarih, sanat ve daha birçok alandaki önemli perspektifleri ele almaktadır.

Yazarlarımız, kendi disiplinlerindeki uzmanlık alanlarını, geniş bir okuyucu kitlesi için anlamaya yönelik bir çaba içinde, hem derinlemesine analizler sunmakta hem de okuyucuları düşünmeye teşvik etmektedir. Her bir bölüm, konunun özünü ve önemli noktalarını vurgulayarak, okuyuculara yeni bakış açıları kazandırmayı amaçlamaktadır.

Bu kitap, disiplinler arası bir köprü kurmayı hedefleyenler için bir rehberdir. Okuyucularımızın, kitaptaki çeşitli konuları keşfederken kendi düşünce dünyalarını zenginleştireceklerine inanıyoruz. Kitap çalışmasına kitap bölümleriyle katkı sağlayan akademisyenlere literatüre güncel bilimsel çalışmalarından dolayı müteşekkiriz. İlgili çalışmaların öğrencilere, okurlara yeni bilgi ve kazanımlar sağlamasını dileriz. Beşerî ve sosyal bilimlerin sunduğu derinlik ve çeşitliliği anlamak için bu kitabı keyifle okumanızı dileriz.

Saygılarımızla…

İÇİNDEKİLER

	ÖNSÖZ	I
BÖLÜM I.	SIĞINMACI, GÖÇMEN KADINLARIN SORUNLARI VE ÇÖZÜM YOLLARI ***Gülşen DERELİOĞLU KAAN***	1
BÖLÜM II.	KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELEDE YENİLİKÇİ YAKLAŞIMLARA DAYALI BİR PSİKOEĞİTİM PROGRAMI ÖRNEĞİ ***Özge SAKARYA ÇINKI & Fatma Ebru İKİZ***	13
BÖLÜM III.	KÜRESEL NÜFUS HAREKETLERİNİN KURAMSAL TEMELLERİ: GÖÇ TEORİLERİ ***Salman ÖZÜPEKÇE***	39
BÖLÜM IV.	HORMONLU ŞEHİRLEŞME: KÜRESELLEŞME EKSENİNDE ŞEKİLLENEN YERLEŞMELER ***Salman ÖZÜPEKÇE***	65
BÖLÜM V.	FARKLILIKLARA SAYGI VE İNSAN HAKLARINA DAYALI EĞİTİMİN GÖÇMEN ÇOCUKLARIN OKULA UYUMU VE EĞİTİMİ ÜZERİNE ETKİSİ ***Serdar AYKUT***	87
BÖLÜM VI.	SOSYAL HİZMET PERSPEKTİFİNDEN PANDEMİ SONRASINDAKİ SÜRECE BİR BAKIŞ: KALKINMA KURAMLARI ÇERÇEVESİNDE BİR İNCELEME ***Filiz ER***	107
BÖLÜM VII.	İNSAN DOĞA İLİŞKİSİNDE BÜTÜNCÜL YAKLAŞIM EKSİKLİĞİ VE TAHAKKÜM SORUNU: ÇEVRE ETİĞİ PERSPEKTİFİNDEN BİR DEĞERLENDİRME ***Fatih ARSLAN***	123
BÖLÜM VIII.	KANT'IN BİLGİ METAFİZİĞİ ***Fatih ÖZGÖKMAN***	147
BÖLÜM IX.	OXFORD, CAMBRIDGE VE PARİS EKOLLERİ'NİN ESKİ YUNAN DİNİNE BAKIŞ AÇILARI ***Işık ALBASAN***	163

BÖLÜM X. ÇİN ASKERİ COĞRAFYA LİTERATÜRÜ ÜZERİNE BİR İNCELEME 183
Ahmet Emrah SİYAVUŞ

BÖLÜM XI. TURİZM İŞLETMELERİNDE PERSONELİ GÜÇLENDİRME 207
Aslı ERSOY

BÖLÜM XII. YENİDEN KONUMLANDIRMA ÖRNEĞİ OLARAK MARLBORO REKLAMLARININ GÖSTERGEBİLİMSEL ANALİZİ 221
Eda ER

BÖLÜM XIII. BÜYÜKADA'NIN TURİZM POTANSİYELİ, SORUNLAR VE ÖNERİLER 259
Merve ZAYIM

BÖLÜM XIV. BİLİŞİM DESTEKLİ GAZETECİLİK: TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜMÜN MEDYA ÜZERİNDEKİ ETKİSİ 287
Ragıp BİNGÖL

BÖLÜM XV. YENİ İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ BAĞLAMINDA KAZANIMLARIYLA YAPAY ZEKÂ 299
Hakan YÜKSEL

BÖLÜM XVI. AUGUST SANDER'İN "GENÇ ÇİFTÇİ" FOTOĞRAFLARININ MODA VE TAKIM ELBİSE ÜZERİNDEN ÇÖZÜMLENMESİ 313
Serkan DORA

BÖLÜM XVII. TADAO ANDO MİMARLIĞI: CHICHU SANAT MÜZESİ 333
Faruk Can ÜNAL

BÖLÜM XVIII. TUĞRÂÎ'NİN ÇALIŞMALARI ÜZERİNDEN CÂBİR B. ḤAYYÂN'IN ELKİMYA MİRASININ DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜMÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ 347
Şule TAŞKIRAN ÇANKAYA

BÖLÜM XIII

BÜYÜKADA'NIN TURİZM POTANSİYELİ, SORUNLAR VE ÖNERİLER

Tourism Potential of Büyükada, Problems and Suggestions

*Benzer bir konu ve başlık ile 14th INTERNATIONAL CONFERENCE ON CULTURE, CIVILIZATION AND SOCIAL SCIENCES' da sunulmuş sadece özet yayınlanmıştır.

Merve ZAYIM

(Arş. Gör. Dr.), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Coğrafya Bölümü, Fatih, İstanbul
E-mail: mervez@istanbul.edu.tr
ORCID: 0000-0003-2191-1957

1. Giriş

Turizm, en genel tanımıyla insanların yeni yerler görmek, dinlenmek, eğlenmek, keşfetmek, gezmek için bir yerden başka bir yere yaptıkları yer değiştirme faaliyetidir. Geçmişten günümüze turizm faaliyetleri gelişmiş, çeşitlenmiştir. Özellikle ülkemizde ilk başlarda kitle turizmi ağırlık kazanmışken, turist portföyünün ve isteklerinin değişmesi gibi nedenlerle turizm faaliyetlerini tüm yıla yaymak ve turizmden gelen gelirlerin de bu bağlamda artmasını sağlamak amacı ile alternatif turizm çeşitleri (mağara turizmi, kültür turizmi, kongre turizmi, akarsu turizmi, sağlık turizmi, kamp/karavan turizmi vb.) ön plana çıkmaya başlamıştır. İnsanların farklı istek ve talepleri ile birlikte farklı turizm çeşitleri de ön plana çıkmış ve bu doğrultuda arzlar ön plana çıkmıştır. Turizm kaynaklarının tüm mevsimlerde aktif olarak kullanılmasını saptamak amacıyla değerlendirilmesi ile birlikte koruma-kullanma dengesinin hassasiyeti de dikkat çeken bir durum olmuştur. Alternatif turizm türlerine de kaynaklık eden bu değerlerin korunması sürdürülebilirlik yaratması açısından son derece önemlidir.

İstanbul gibi büyük şehirlerde yaşayan insanların zaman zaman, şehrin karmaşası ve gürültüsünden kaçmak, dinlenmek ve rekreatif faaliyetlerini gerçekleştirmek için, genellikle merkeze çok uzak olmayan yerlere özellikle günü birlik gezmeler yapmaktadırlar. İstanbul Adaları ya da diğer adıyla Prens Adaları bu kapsamda tercih edilen yerlerin başına gelmektedir. Hem doğal güzellikleri hem de tarihi kültürel mirasları nedeniyle ilgi çekici olmuşlardır. Büyükada, adına uygun olarak da bu adalar içinde yüzölçümü bakımında en büyük olanıdır. 5.4 km^2 yüzölçümüne sahip olan adanın, en yüksek tepesi 202 metre ile Yücetepe'dir. 2022 yılı nüfus sayımına göre Büyükada'nın toplam nüfusu 8.586 kişidir. Büyükada'nın toplam yüzölçümünün yaklaşık %3,2'si ormanlık alandır. Sahip olduğu temiz hava, plaj, kültürel miras öğeleri ile sadece İstanbul'dan günübirlik rekreatif faaliyetler için değil her kesimden turist için de ilgi çekici olmuştur.

Büyükada'nın turizm potansiyeli değerlendirilirken mevcut potansiyeli ve turistik kullanımlar sonucunda ortaya çıkan bazı sorunlar ele alınmıştır. Büyükada'nın sahip olduğu tarihi ve doğal güzellikleri koruma-kullanma dengesi çerçevesinde ele almamız son derece hayatidir. Bu bağlamda Büyükada gibi tarih boyunca dikkat çekmiş, çekim merkezi olmuş alanlarda bu durum daha çok ön plana çıkmaktadır.

2. Büyükada

Büyükada, İstanbul Adaları içinde yüzölçümü olarak en büyüğüdür ve toplam 5.4 km^2'lik bir alan kaplamaktadır. Anadolu yakasından 4 km, Sarayburnu'ndan 20 km uzaklıkta bulunmaktadır. Batısında yer alan Heybeliada adaya 1.25 km mesafede yer almaktadır. Maltepe sahiline 2300 metre uzaklıkta bulunan Büyükada'nın kuzeybatı kısmında yaklaşık 100 metre genişliğinde Dil Burnu yer almaktadır. Dilburnu'nun güney kesiminde plajların bulunduğu Yörükali ve Nizam Koyu bulunmaktadır. Adanın doğu kısmında Karacabey Koyu yer almaktadır. Adada yer alan iki tepelik alandan kuzeyde olanı 164 metre yüksekliğinde Hristos (İsa) Tepesi'dir. Güneyde ise aynı zamanda adanın en yüksek tepesi olan 202 metre yükseklikteki Yüce Tepe (Ayois Yeoryios) yer almaktadır.

İstanbul Adaları, Trakya Kocaeli penepleninin deniz altında devam eden -50 metre ve -100 metre platformları üzerinde bulunmaktadır. Eski Paleozoik temeli oluşturan kuvarsit monadnokları şeklinde yükselmiş olan İstanbul adalarının büyük kısmı -50 m platformu üzerinde yer almaktadır. Kocaeli yarımadası kıyılarına ve hatta yarımadanın güneybatı kesiminde yükselen tepelerle (Çamlıca,

Kayışdağ, Aydos ve Alemdağ gibi) paralellik göstermektedir. İstanbul adaları jeolojik, litolojik ve jeomorfolojik olarak da Kocaeli yarımadasının güneybatı kesimi ile aynı özellikleri gösteren eski bir kütlenin parçalarını teşkil etmektedir. Neoteknik hareketlenmeler sonucu mevcut yapının işlenmesi ile oluşmuş olan kıvrımlı yapılar ve aşınım yüzeyleri bozularak dislokasyona uğramıştır (Telli; 2010: 6, 63). Bu özelliği nedeniyle genellikle yüksek kıyılarla çevrili olan ada, bu yükseltilerin alçaldığı noktalarda koyların oluşmasına izin vermiş ve böylece ilgi çekici plajlarının varlığına olanak sağlamıştır. Adalar Marmara fay hattına olan yakınlığı nedeniyle deprem riskinin yüksek olduğu sahaların başında gelmektedir.

Genel itibariyle nemli ve kurakçıl bitkilerin yoğun olduğu Kocaeli yarımadasının 3-6 km'lik uzaklıkta bulunan İstanbul Adaları'nda Akdeniz ikliminde yetişen Kızılçam ağaç topluluklarına rastlamak mümkündür (Günal; 1998: 101, 102). Ayrıca çeşitli bitki türlerinin yanı sıra adaların simgesi haline gelmiş olan Mimozalar da önemlidir. Marmara Denizi içinde yer alan İstanbul Adaları'nda hakim iklim Akdeniz iklimidir. Yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı özellik gösteren bu iklim tipinde maki bitki topluluğu geliştirme göstermiştir. Buna ek olarak özellikle Büyükada'da kök ve yalı bahçelerinde yabancı türlere de rastlamak mümkündür (Garipağaoğlu, 2013; 79). Adalarda kuzey ve güney yönlü rüzgarlar hakim olmaktadır (Yılmaz; 2008: 7, 8). Bahsedilen iklim özellikleri ve bitki örtüsü vb, nedeniyle adalar, tarih boyunca sağlık açısından oldukça tercih edilir olmuş, berrak ve taze havası nedeniyle özellikle solunum hastaları için tavsiye edilmiştir.

Adaların yerleşim tarihi ile ilgili Bizans Dönemi'nden öncesine ait çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Ancak Bizans Dönemi'nde Adalar'ın sürgün yeri olduğuna dair bazı bilgiler yer almaktadır. II. Justiniaos VI. yüzyılda İstanbul Adaları'nın yüzölçümü olarak en büyüğü olan ve antik dönemde "Megale" olarak da bilinen Büyükada'nın doğu kıyılarında, bugün Maden Mahallesi'nde Selvili yokuş olarak bilinen alanın yanında bir saray ve manastır inşa ettirmiştir (Koçu, 1963). Ayrıca Adalar keşişler için önemlidir. Öyle ki manastır ve kiliselerin yapımı da bunu kanıtlar niteliktedir. Bahsi geçen sürgünlerde de bu manastırlar kullanılmıştır. Burada yaşayan din adamlarının tarım, balıkçılık ile uğraştığı ve şarap üretimi yaptığı da bilinmektedir (Mamboury, 1926: 320, 321).

1453 yılında İstanbul'un fethiyle beraber buradaki manastırların çoğu boşalmış ve insanlar İstanbul'a veya yakınında bulunan kasaba ve köylere göç etmişlerdir (Koçu, 1959: 207). Sonraki yıllarda, dönemin padişahı II. Mehmet'in

kararı ile Karadeniz kıyılarından Hristiyan Rum aileler getirtilerek Adalar'a yerleştirilmiş ve buralarda kendi balıkçı köylerini kurmuşlardır. Bu kapsamda Büyükada'da Viranbağ, Güvercinlik ve Kurşunburnu Mevkiilerinden Karataş ve Aya Nikola kumsalına kadar olan bütün sahil boyunca balıkçılara ait dalyanların varlığı bilinmektedir (Karsan Ayanoğlu, 2019: 105). Osmanlı Dönemi'nde daha çok seyyahların, zengin gayrimüslim kesimin, Müslüman devlet adamlarının, paşa ve beylerin, farklı milletlerden tüccarların ve elçilerinin yaz dönemini geçirdiği kültürel çeşitliliğin arttığı bir sayfiye alanına dönüşmüştür (Şenel, 2022: 52). Büyükada'nın sahip olduğu bu köklü tarihi ve özellikle 19. ve 20. yüzyıla ait önemli mimari örnekleri ile turizm faaliyetleri açısından oldukça çekici bir unsur teşkil etmektedir.

Büyükada'nın bugün iki ana yerleşim biriminden birini oluşturan ve Osmanlı kaynaklarında Karye-i Rûmiyan olarak geçmekte olan Prinkipos köyü adanın bugünkü anlamda gittikçe merkezini oluşturmaya başlamış, adanın doğu sahilinde bulunan ve Karye-i Karya halk arasında Aya Nikola olarak bilinen yerleşim yeri 1911 yılında Maden Mahallesi sınırları içerisinde kalmıştır. Günümüzde İskele alanında bulunan Saat kulesi meydanı ve Çınar Caddesi ise, önceleri bu köyün mezarlığı olarak kullanılmaktaydı (Akpınar, 2014). Bu alanın Cumhuriyet döneminde "Karacabey" mevkii olarak adlandırıldığı bilinmektedir (Mamboury, 1943: 317, Yılmaz; 2008: 27). Bizans Dönemi'nde 797 yılında yaşanan taht kavgaları ve çekişmeler sonucunda İmparatoriçe Eirene, oğlu İmparator VI. Konstantinos'u gözlerine mil çektirip Büyükada'ya sürgüne göndermiş ve bugünkü adıyla Maden mevkiinde ve bugünkü Nakibey Plajı'nın olduğu alanda bir manastır inşa ettirmiştir (Behramoğlu; 2009: 28, 29). "Prens Adaları" adının da buradan geldiği düşünülmektedir. İmparatoriçe Eirene'nin adını alan bu manastır daha sonraları Kadınlar Manastırı adıyla ünlenmiştir. İmparatoriçe Eirene, 780 yılında tahttan indirildiğinde bir süreliğine bu manastıra kapatılmış ve 803 yılında Midilli'de öldükten sonra da yine buraya gömülmüştür (Saygın; 2014: 10) (Harita 1).

Millas'a göre bugün Büyükada'nın esas yerleşim alanı olan Karye-i Rûmiyan ise, Hudutname kayıtlarındaki 1545 tarihli tutanaklarda adanın batı sahilinde Karye-i Serifiyan adıyla bir üçüncü köy yerleşiminin daha kaydedildiğinden bahsetmektedir ve buranın da bugünkü Nizam Mahallesi'nin bulunduğu alandaki ilk yerleşim yeri olduğunu ifade etmektedir (Millas, 2013).

Harita 1: Büyükada'nın İlk Yerleşim Alanlarını Gösteren Tarihi Haritası

Kaynak: Özcan; 2015: 152'dan değiştirilerek.

Osmanlı'da yavaş yavaş değişen yaşam tarzı, adaların turizm faaliyetleri çerçevesinde ön plana çıkmaya başlamışına neden olmuştur. Nitekim 19. yyda özellikle Tanzimat Fermanı sonrasında yabancıların mülk edinmelerinin önünün açılmasıyla birlikte, Levanterlerin Adalar'dan mülk edinmeye başladıkları görülmektedir. Bu sayede adalarda ikinci konut olarak köşk ve yalıların ve sayfiye konutların yapımına başlanmıştır (Gezen, 2021: 34, 35). Osmanlı'da

Tanzimat sonrası dönemin özellikle kültürel ihtiyaçlarına cevap vermek üzere adalarda; eğlence, dinlenme, kültür ve sanat ortamları oluşmaya, otel, eğlence mekânları, kafeler ve gazinolar açılmaya ve festivaller düzenlenmeye başlanmıştır. Ayrıca 19. yüzyılın sonlarında İngiliz Yat Kulübü Büyükada'da açılmıştır. Bu kulüp Cumhuriyet dönemiyle birlikte Anadolu Kulübü'ne dönüşmüştür (Şenel; 2022: 52).

1841 yılında başlayan İstanbul-Kadıköy-Adalar vapur seferleri ile birlikte, Adalar'a olan talep ve ziyaret zamanla artmıştır (Koçu, 1959: 207). İlk başlarda tek vapur olarak başlayan bu seferler, zamanla sayısını arttırmıştır. Büyükada'ya ilk ahşap iskele 1899 tarihinde yapılmış, bugünkü iskelesinin yapımına ise mimar Mihran Azaryan tarafından 1914 yılında başlanmış, 1915 yılında faaliyete girmiştir (Tuğlacı; 1995: 537).

1850'lerden sonra sayfiye ve yaz turizmi ile öne çıkan Adalarda büyük otellerin inşa edilmesiyle birlikte günübirlik ziyaretçiden ziyade konaklamalı ziyaretçilerin gelmesi de söz konusu olmuştur. Manastır ve kiliseler de onarılmıştır. Giderek artan ada nüfusu ve ziyaretçi sayısı ile birlikte 1861 yılında Sultan Abdülaziz döneminde Adalar'da ilk belediye teşkilatı Yedinci Daire-i Belediye kurulmuştur ve bu belediyenin idare merkezi Büyükada olmuştur (Erdenen; 1962). Büyükada'da, özellikle Osmanlı döneminde başlayıp gelişerek bugünkü duruma gelen yerleşme sahası daha çok Ada'nın kuzey kısmındadır. Osmanlı Dönemi'nde bahsi geçen kuzey kesimin İstanbul'a ve Kocaeli'ye daha yakın olması, güney kesime göre nispeten daha serin, lodosun daha az etkili olması, daha az engebeli ve bahçe ziraatine uygun alanların bulunması gibi nedenlerle bu kısımda yerleşmenin yoğunlaşmasına neden olmuştur (Karsan Ayanoğlu; 2019: 90, 91, Garipağaoğlu, 2013: 83).

I. Dünya Savaşı'ndan sonra 1918 yılında İstanbul ile birlikte Adalar da işgal altına girmiş ve 1923 yılında imzalanan Lozan Antlaşması ile birlikte bağımsızlığına kavuşmuştur. Yeni bir döneme girilmiş ve sosyal hayatta da bu etki zamanla kendini göstermeye başlamıştır.

2.1. Büyükada'nın Turizm Kaynakları

Turizm kaynaklarını doğal ve beşeri kaynakları olmak üzere iki başlık altında ele almak mümkündür. Çalışma sahası olan Büyükada hem doğal hem de beşeri kaynakları ile oldukça dikkat çekici turistik değerlere sahiptir.

2.1.1. Doğal Kaynaklar

Büyükada, gerek iklimi gerek de bitki örtüsü ve kızılçam ormanlık alanları ile hava kalitesi bakımında son derece önemlidir.

2.1.1.1. Bitki Örtüsüne Bağlı Kaynaklar

2.1.1.1.1. Dilburnu Tabiat Parkı

Dilburnu Tabiat Parkı buna örnek olarak verilebilmektedir. 2011 yılında Tabiat Parkı olarak ilan edilmiş olan bu mesire alanı, Kızılçam ağaçlarından oluşmaktadır ve yaklaşık 7 hektarlık bir alan kaplamaktadır. Kuşların göç alanları üzerinde bulunan bu saha özellikle günübirlik ziyaretçileri kendine çekmektedir.

Ada'nın batı kısmında yer alan ve doğal bir plaj özelliği bulunan Dilburnu Tabiat Parkı'nın kuzeyinde Nizam (Değirmen) Koyu, güneyinde ise plaj ve tesislerin bulunduğu Yörük Ali Koyu yer almaktadır. Mesire alanı içinde piknik yapılabilecek alanlar da bulunmaktadır.

2.2. Morfolojik Kaynaklar

Büyükada'da ön plana çıkarak ünlenmiş bir başka alan Maden Mahallesi sınırları içindeki Aya Nikola Halk Plajı'dır. Oldukça temiz olan denizi ile özellikle günübirlik ziyaretçiler tarafından rağbet görmektedir. Özellikle yerel halk tarafından en dalgasız plaj olarak bilinen yaklaşık 270 metre uzunluğunda ve ince kumdan oluşan plajda deniz oldukça sığdır. Bu sebeple de rahat yüzme imkânı sağlamaktadır. Ayrıca morfolojik olarak nispeten korunaklı bir konumda bulunması onu yerel rüzgarların etkisini azaltmakta ve dalgasız bir plaj özelliği göstermesine imkan tanımaktadır. Bu durumun temel sebebi, adanın bu kısımda alçak kıyı tipi ve alüvyal birikime sahip olması, ince kum ve çakıllardan oluşmuş olmasıdır.

Bu plaja ulaşım genellikle Büyükada İskelesi yakınında bulunan motorlarla sağlanmaktadır. Plajda şezlong ve şemsiye kiralanabilmektedir. Plajın çevresinde yer alan ormanlık alanda yürüyüş yapabilmektedir. Ayrıca, plajın hemen yanında bulunan 12. yüzyılda inşa edilmiş olan Aya Nikola Manastırı da ziyaret edilebilmektedir.

Denizi temiz ve sığ olan bir başka halk plajı ise Naki Bey Plajı'dır. 1984 yılında açılan işletmeye ulaşım, Büyükada iskelesinden ücretsiz olarak plaja ait motorlarla sağlanmaktadır. Konaklama imkânı da bulunan tesis Maden Mahallesi'nde yer almaktadır (www.adalar.bel.tr/erişimtarihi22.03.2023).

Prenses Koyu Plajı da Büyükada'nın bir diğer doğal güzelliğini yansıtan alanıdır. Adanın güneydoğu kıyında yer alan plaja Aşıklar Yolu üzerinden ulaşılmaktadır. Ayrıca iskeleden kalkan motorlarla da ulaşım sağlamak mümkündür. Doğal bir plaj olan Prenses Koyu çevresinde ormanlık alanlar ve yürüyüş yolları bulunmaktadır ve koyun denizi oldukça sığ ve suları genellikle sakindir. Plajın yanında küçük bir restoran ve kafe işletmesi de bulunmaktadır ve şezlong, şemsiye kiralanabilmektedir.

Yörükali Plajı Büyükada'nın eski plajlarından bir tanesidir. Büyükada'nın en uzun plajlarından biri olan Yörükali Plajı geniş kumsal alana sahiptir. Dilburnu Tabiat Alanı'nın güney kesiminde bulunan ve 1980'li yıllardan itibaren hizmet veren plajda, hem konaklama hem de plaj alanı yer almaktadır. Nizam Mahallesi'nde bulunan tesise ulaşım, Büyükada İskelesin'nden kalkan motorlarla sağlanmaktadır. Yörükali Plajı, yakın zamanda yenilenen konsepti ile birlikte bungalow, glamping konaklaması ve özel gün davetleri gibi etkinliklere de ev sahipliği yapmaktadır.

Maden Mahallesi Kumsal mevkiinde yer alan Kumsal Aile Plajı, adanın kuzeybatısında yer almaktadır. Plaj, temiz bir denize ve kum plaja sahiptir. Plajın yakınında restoran ve kafe bulunmaktadır ve şezlong, şemsiye kiralama imkânı da mevcuttur. Plajın yakınlarındaki çevre yollarında bisiklet veya yürüyüş yapmak da mümkündür.

Büyükada'nın en uzun plajına sahip olduğu bilinen Halik Koyu Plajı, adanın güneybatı kesiminde yer almaktadır. 800 metre uzunluğa sahip olan plaj, Eskibağ Halik Koyu Plajı olarak da bilinmektedir. Büyükada İskelesi'nden motorlarla ulaşımın sağlandığı plaj çevresinde kamp ve piknik alanları da yer almaktadır. Plaj alanı, Eskibağ Otel'e bağlı bulunan bir işletmedir.

Viranbağ Plajı adanın güneybatısında merkezden yaklaşık 6 km uzaklıkta, Eskibağ Halik Koyu Plajın hemen güneyinde bulunan koyda yer almaktadır. Kum ve çakıl özelliğindeki plaja sahip işletmede girişler ücretlidir. Şezlong ve şemsiye kiralanabilen plaja, Büyükada İskelesi'nden yapılan motor seferleri ile ulaşım sağlanmaktadır. Ayrıca özel gün davetleri için de çeşitli organizasyonlara ev sahipliği yapmaktadır (viranbagplaji.eskibag.com/erişimtarihi23.03.2023).

Nizam Mahallesi sınırları içerisinde adanın güneybatı kesiminde yer alan Nizam Plajı, Büyükada'nın gözde plajlarından bir diğeridir. Plaja ulaşım Büyükada İskelesi'nden kalkan motorlarla sağlanmaktadır. Şezlong, şemsiye kiralanabilen işletme, kum plaja sahiptir.

2022 yılında İBB tarafından işletmeye açılan İBB Büyükada Halk Plajı, 500 kişilik kapasiteye sahiptir. Bostancı ve Kartal'dan kalkan motorlar sayesinde doğrudan işletmeye ulaşmak mümkündür. Ulaşım, şezlong ve şemsiyenin tek bir ücrete dahil olması da plajı çekici kılan biz özellik olmaktadır (www.ibb.istanbul/erişimtarihi22.03.2023). Plaj daha çok tahta platformlar üzerinde yerleşmiştir. Tahta platformlar üzerinde denize doğru ilerleyen alanları bulunmakta ve işletmenin arka kısmında ise ormanlık bir alan teşkil etmektedir.

Blue Beach Büyükada, adanın kuzeybatı kısmında yer almaktadır. Plaj, eskiden bir kayıkhane olan bir işletmenin plaja dönüştürülmesi ile meydana gelmiştir. Blue Beach Büyükada'ya ulaşım diğer plajlara kıyasla daha kolaydır.

Büyükada vapur ve motor iskelelerine oldukça yakın olduğundan yürüyerek ulaşım sağlanabilmektedir. Şezlong, şemsiye kiralanabilmekte ve ayrıca yemek-içme imkânı da sunmaktadır.

Büyükada Loc'ada Plajı gündüzleri 10.00-17.00 saatleri arası plaj hizmeti de vermektedir. Plaja ulaşım Büyükada İskele'sinden kalkan motorlarla ya da aynı noktadan yürüyerek sağlanabilmektedir (www.adalaragidelim.com/ erişimtarihi28.04.2023). Şezlong, şemsiye kiralanabilmekte ve ayrıca yemek-içme imkânı da sunmaktadır.

Harita 2'de Büyükada'nın muhtelif yerlerine dağılmış plaj alanlarının dağılışı verilmektedir. Hemen hemen adanın dört bir tarafına yayılmış olan plaj alanları, ada ve adalılar için hem çekici bir unsur olmakta hem de ekonomik bir kaynağı teşkil etmektedir.

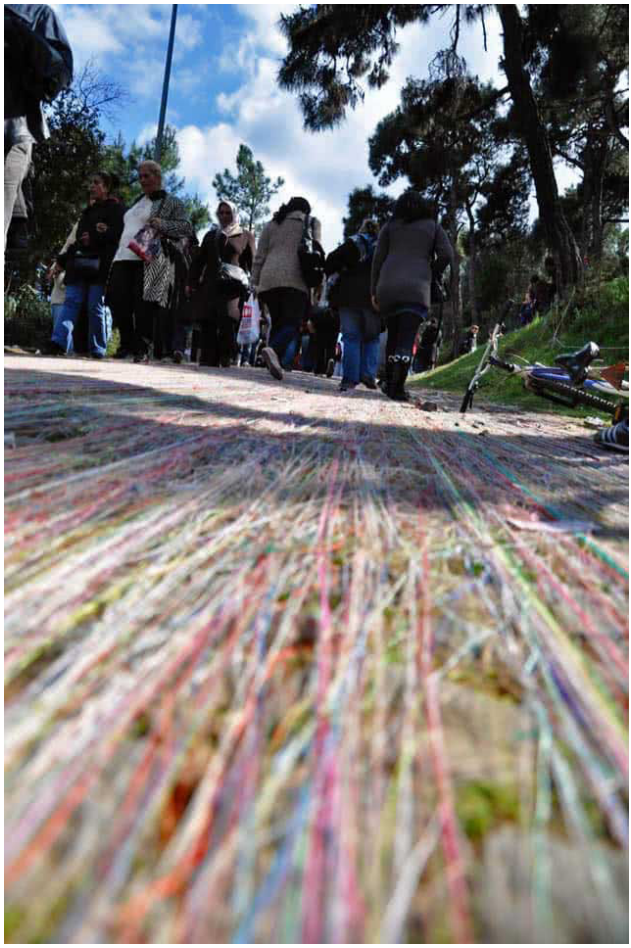

Harita 2: Büyükada'da Yer Alan Plaj İşletmelerinin Dağılışı

2.2.1. Beşeri Kaynaklar

2.2.1.2. Tarihi ve Kültürel Kaynaklar

Çeşitli etnik ve dini grubu barındıran Büyükada'da farklı inançlara ait ibadethaneler yer almaktadır. Onların en bilinenlerinden biri de Aya Yorgi Manastırı'dır. Büyükada'nın en yüksek tepesi olan Yücetepe'de (203 m) yer alan tam olarak yapılış tarihi bilinmemekle birlikte Bizans Dönemi'nde 963 yılında inşa ettirildiği düşünülen Aya Yorgi Kilisesi, Hagios Georgios adı ile de anılmaktadır. Çok güzel bir manzaraya sahip olan tepede bulunan kilise birçok ziyaretçiyi de kendine çekmektedir. Özellikle her yıl 23 Nisan ve 24 Eylül tarihlerinde yapılan Aya Yorgi Yortusu Rum Ortodokslar için oldukça önemlidir. Hz. İsa'nın yaşamını, ölümünü ve dirilişini anmak amacıyla her yıl 23 Nisan ve Meryem Ana'nın ölümünün kırkıncı günü olan 24 Eylül'de düzenlenen bu yortu ile birçok hac adayı bu kiliseye gelmektedir. Çünkü Hristiyan inancına göre Efes'te bulunan Meryem Ana Evi'ni ziyaret edenler hacı, Aya Yorgi Kilisesi'ne gelenler ise yarı hacı sayılmaktadır (Özcan, 2015: 33). Kiliseye yaklaşık 2 km'lik yokuşu bir ritüelle tırmanan kişiler, Azap Yokuşu denilen ve Aya Yorgi'ye giden yolun başında ağaca bir ip bağlar ve bu günümüzde genellikle bir makaradır. Bu makara ipinin kopmamasını sağlayarak kiliseye yolunu tamamlamalıdırlar. Her renk farklı bir niyeti karşılamaktadır ve bu farklı renk ipler de ilginç bir görüntü oluşturmaktadır. Örneğin kırmızı renkli ip aşk için, beyaz renkli ip sağlık ve huzur içindir. Ayrıca bu ziyarete çok fazla insan katıldığı ve bunların hepsinin Hristiyan olmadığı da bilinmekte zaman zaman Müslüman yerel halk da bu etkinliklere katılmaktadır (Safaei, 2021: 121, 128) (Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1: Her Yıl 23 Nisan'da Azap Yokuşu'ndan Aya Yorgi Kilisesine Giderken Uygulanan Ritüelden Bir Görüntü

Kaynak: arsiv.adalidergisi.com/erişimtarihi05.04.2023.

Bugün atıl halde bulunan Rum Yetimhanesi, Fransız Mimar Alexander Vallaury tarafından 19. yüzyıl sonlarında 1898'de inşa edilen 206 odalı 24 metre yüksekliğindeki 5 katlı yapı 26 dönümlük bir arazi üzerinde yer almaktadır. Bir tiyatro salonu, Fransız mutfakları ve restoranı bulunmaktadır. Avrupa'nın en büyük, dünyanın ise ikinci büyük ahşap yapısı olma özelliğine sahip olan Prinkipo Palas oteli, ruhsat verilmemesi üzerine 1900'lerin başında bir Rum tarafından satın alınmış, ardından yetimhane olarak kullanılması şartıyla da Fener Rum Ortodoks Patrikhanesine bağışlanmıştır. Otelin yetimhaneye çevrilmesi

sırasında binaya ek olarak tiyatro salonu, yemekhane, kütüphane, ibadethane, oyun salonu, müze, revir ve mermer merdivenli yangın kulesi gibi alanlar da eklenmiştir. 1964'de terkedilmiştir. Yetimhane Europa Nostra tarafından "2018 yılı En Tehlikede 7 Kültürel Miras" programına aday gösterilmiştir. Birinci derece tarihi eser olan yetimhanenin 2023 yılında İstanbul'a yeniden kazandırılmasına yönelik restorasyon çalışmalarına başlanmıştır (Karsan Ayanoğlu, 2019: 135-137, 277, https://www.ntv.com.tr/erişimtarihi13.09.2023) (Fotoğraf 2).

Fotoğraf 2: Büyükada Rum Yetimhanesi

Kaynak: www.adalar.bel.tr/erişimtarihi05.04.2023.

Ada'da yer alan diğer anıtsal yapılar geçmişten bugüne bir köprü görevi görmekte ve adaya gelenler için çekici unsurların başında gelmektedir. Bu anıtsal yapılar kültürel bir birikimin ve kültürel mirasın ürünüdür. Bulunduğu yer için önemli bir turizm kaynağı olmakla birlikte, ulusal hafıza mekânlarıdır. Büyükada'da Tablo 1'de de bahsi geçen yapılar dışında, sivil mimari örnekleri de yer almaktadır. Tablo 2'de ele alınan bu yapı örnekleri Büyükada'nın cazibe merkezi olarak ziyaret edilme sebepleri arasında sayılabilmektedir. Oldukça estetik ve modern yapılar yanında geleneksel mimari ve farklı

üsluplarda inşa edilmiş olan köşk ve yapılar da bulunmaktadır. Geçmiş ile günümüz mimari örneklerini bir arada görebildiğimiz Büyükada, farklı tematik rotaların oluşturulması aşamasında da ön plana çıkabilmektedir. Hallaç vd.'nin 2022 yılında yaptıkları "Büyükada'daki Hafıza Mekânlarının Korunması ve Canlanması İçin Kültür Rotası Önerisi" isimli çalışmada da ele alındığı üzere toplumun ortak değerlerinden, kültüründen, yaşadıkları olaylardan izler taşıyan hafıza mekânları ve bunların imgeleştirilmiş olan yapılarla ön plana çıkması ile kültür rotası önerisinde bulunulmuştur. Bu rota hali hazırda Büyükada'da bulunan mekanlar ile etkileşimi artıracak ve yeni bir kolektif hafızanın da oluşmasına zemin hazırlayacaktır. Var olan çekiciliklerin belli bir kapasite ve plan çevresinde organize edilmesi sürdürülebilirlik açısında da oldukça önem arz etmektedir.

Ada'da yer alan diğer değerler de aşağıda tablo olarak sıralanmıştır (Tablo 1 ve 2). Ayrıca Harita 3'te bahsi geçen anıtsal yapılar ve sivil mimari örneklerinin ada üzerindeki dağılışı gösterilmiştir.

Anıtsal yapılar bir şehir yerleşmesinin kimlik kazanırken ön plana çıkan yapılarının başında gelmektedir. Taşınmaz kültür varlıklarının başında gelen bu yapılar çeşitli özelliklerde olabilmektedir ve bulunduğu alanın dini, ekonomik, sosyal, kültürel özelliklerini yansıtmaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun ilke kararı uyarınca I. grup yapı sayılmaktadır. Bu sebeple korunması ve gelecek nesillere aktarımı noktasında hassas olunması gerekmektedir.

19. yüzyılda hız kazanan batı mimari akımları Büyükada mimarisinde de kendini göstermiştir. Batı eğilimli üslupların bazısı yalın, bazısı da birbiriyle karışmış bir halde Adalardaki mimaride kendini göstermektedir. Adalar'da o dönemde tüm dünyaya egemen olan seçmeci (eklektik), Neo-Barok, Neo-Gotik, Neo-Grek, Ampir ve Neo-Klasik üsluplar yanında Anglo-Sakson karakteri yansıtan ahşap, sütunlu (koloniyal) konak ve köşkler yapılmıştır (Kabaoğlu, 2012: 137, 138).

Tablo 1: Büyükada'da Bulunan Anıtsal Yapılardan Bazıları

ADI	ÖZELLİKLERİ
Büyükada Vapur İskelesi	Adanın Kuzey kesiminde kıyı alanında, Nizam Mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır. İzmitli mimar Mihran Azaryan tarafından 1899 yılında yapımına başlanan iskelenin yapımı 1915'de tamamlanmıştır. İskelenin üst katı 1918 ve 1923 yılları arasında bir kafe olarak kullanılmıştır. Ayrıca 1950-1951 yılları arasında, adanın ilk kapalı sineması da burada faaliyet göstermiştir. 1999-2000 yılları arasında bina restore edilmiştir. Bugün de iskele işlevini sürdürmektedir.
Saat Kulesi	Nizam Mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Saat Kulesi, 1918 yılında Antoine Sagredo isimli şarap firması tarafından yaptırılmıştır. Daha sonraları bugünkü formunu alarak Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu 1923 yılında, Büyükada'nın İskele Meydanı'na yerleştirilmiştir. Bugün Saat Kulesi Büyükada'nın simgelerinden biridir.
Büyükada Anadolu Kulübü	Nizam Mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır. 1906 yılında II. Abdülhamid döneminde İngiltere'deki Yacht Club'ın İstanbul şubesi olarak açılmıştır. 1950'li yıllarda açılan ulusal bir mimari yarışmasını Turgut Cansever ve Abdurrahman Hancı tarafından tasarlanan modern otel binası kulübe dahil edilmiştir. 1953 yılında Zarifi Köşkü yıkılmış, 1979 yılındaki yangın sonucunda Kuleli Köşkü büyük oranda tahrip olmuştur. Yapı, mimar Sinan Genim tarafından restore edilerek 1981'de yeniden hizmete açılmıştır.
Hesed Le Avraam Sinagogu	Maden Mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Hesed Le Avraam Sinagogu, II. Abdülhamit döneminde Mimar H. Motola tarafından 1904 yılında yapılmıştır. Sinegog Yahudi nüfusunun artması sonucunda yetersiz kalmış ve 1921 yılında yıktırılarak yerine günümüzdeki yapı inşa ettirilmiştir.
Ayios Nikolaos Manastırı	Maden Mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Ayios Nikolaos Manastırı adanın doğu kıyında inşa edilmiştir. Manastır, çıkan bir yangında harap olmasının ardından 17. yüzyıldan beri terkedilmiş olan Kayra Bizans yerleşkesinin üzerinde ve yanında bulunmaktadır. 1783 yılında geçici bir süre azınlık okuluna da ev sahipliği yapmıştır. 1852'de çıkan yangın sonucunda harap olmuştur. Bugünkü kilise 1868'de, Aya Triada Ruhba Okulu'ndan artan malzeme ile yapılmıştır. 1894 yılında bugünkü manastır binaları inşa edilirken kilise de onarım geçirmiştir ve Ayios Nikolaos Manastırı'na yedişer daireli iki misafirhane de eklenmiştir. 2002 yılında ise yeniden ibadete açılmıştır.
Hamidiye Cami	Maden Mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır. II. Abdülhamit emriyle 1895 yılında yaptırılan camii iki katlıdır. 1895, 1901 ve 1906 yıllarında onarım görmüş, 1998 ve 2010 yıllarında ise Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından kapsamlı onarımdan geçirilmiştir.

Kaynak: Karsan Ayanoğlu, 2019, https://adalarturizm.org/cms/tr/ erişimtarihi12.04.2023,https://kulturenvanteri.com/tr/12.04.2023.

Tablo 2: Büyükada'da Bulunan Sivil Mimari Örneklerinden Bazıları

ADI	ÖZELLİKLERİ
Büyükada Sanatoryumu	Cumhuriyet döneminde açılan ilk sağlık kuruluşu bu özel bir sanatoryumdur. 1928 yılında Nizam Mahallesi Büyük Tur yoluna taşınan sanatoryum, Dr. Musa Kazım'ın 1933 yılında ölümünden sonra faaliyetini 1977'ye kadar sürdürmüştür. Daha sonra ise bakımsızlık yüzünden kapanmıştır. Sanatoryum arazisi içerisinde yer alan ahşap yapı, 2001 yılından itibaren Büyükada Mavi Otel olarak hizmete açılmıştır.
Con Paşa Köşkü	Nizam Mahallesi, Çankaya Caddesi'nde yer almaktadır. Con Paşa Köşkü veya John Avrimidis Köşkü olarak da adlandırılan köşk 1880 yılında Midilli doğumlu olan Con Paşa tarafından yaptırılmıştır. Köşkün mimarı Achileus Policis'tir. 1927 yılında çıkan bir yangında yanan ilk binanın yerine bugünkü bina inşa edilmiştir. Bugün Adalar Kaymakamlık Binası olarak kullanılmaktadır.
Fabiato Köşkü	Nizam Mahallesi sınırları içerisinde ve Çankaya Cad.'nde yer almaktadır. 1878 yılında inşa edilen köşk, 1989 yılında Turing tarafından restore edilerek Büyükada Kültür Merkezi olarak hizmet vermeye başlamıştır.
İliasko Köşkü (Troçki Evi)	Büyükada Çankaya Caddesi'nde yer almaktadır. "Arap İzzet Paşa Köşkü" olarak da bilinen köşk, Konstantin İlyasko tarafından yaptırılmıştır. Sovyet devrimci Leon Troçki'nin, Türkiye'ye sığındığında kaldığı köşk olarak da bilinmektedir ve Troçki Evi olarak da anılmaktadır. Köşk, 1978 yılında yanarak tamamen ortadan kalkmıştır ancak rekonstrüksiyon olarak yeniden inşa edilmiştir.
Mizzi Köşkü	Nizam Mahallesi, Çankaya Caddesi'nde yer almaktadır. 1894 yılında George Mizzi tarafından İtalyan mimar Raimondo D'Aronco'ya yaptırılmıştır. Köşkün kule kısmının üzerine her yanı camla çevrilmiş olan bir rasathane kulesi daha yaptırılmıştır. Köşk, 1930'lu yıllarda San Remo Oteli olarak kullanılmıştır. Al Palas olarak da tanınan köşk 1952'de yeniden açılarak odaları yaz aylarında kiraya verilmiştir.
Sivastopol Köşkü	Nizam Mahallesi sınırları içerisinde Hamlacı Sokağı'nda yer almaktadır. 1885 yılında Nikolas Dimadis tarafından inşa edilmiştir. Ünlü Sovyet devrimcisi olan Troçki'nin 1929-1933 yılları arasında kısa bir süre oturduğu köşk bugün bakımsız ve harap durumdadır. Günümüzde Bienallere ev sahipliği yapmaktadır.

Kaynak: Karsan Ayanoğlu, 2019, adalarturizm.org/cms/tr/erişimtarihi12.04.2023.

kulturenvanteri.com/tr/12.04.2023.

Ayrıca adada yer alan Adalar Müzesi ve Adakule de yine ilgi çekici mekânlar arasındadır. Nitekim Adalar Müzesi sık sık düzenledikleri etkinlikler ile adından söz ettirmektedir. Adalar Müzesi, 2010 yılında İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansının desteği ile Adalar Vakfı, Adalar Belediyesi ve Adalar Kaymakamlığı'nın ortak çalışması ile açılmıştır. İstanbul'un ilk çağdaş kent müzesi olarak bilinmektedir. Müze özellikle Adaların kentsel tarihine odaklanan belge arşivine de sahiptir. Müzenin iki sürekli sergi alanı vardır. Bunlardan açık hava müze sergi alanı olarak Çınar Müze Alanı, Aya Nikola Hangar Müze Alanı ise sürekli sergi alanıdır (https://www.adalarmuzesi.org/erişimtarihi06.06.2023) (Fotoğraf 3).

Fotoğraf 3: Adalar Müzesi

Kaynak: adalar.gov.tr/erişimtarihi15.09.2023.

Adakule ise, Büyükada'nın yangın kulesidir ve adanın tamamını gören güzel bir manzaraya sahiptir. Konum olarak Nizam Mahallesi'nde ve Hızır İlyas Tepesi üzerinde yer almaktadır. 202 metre yüksekliğinde olan yapı 2008 yılında Orman Genel Müdürlüğü tarafından restore edilmiştir (https://www.buyukada.org/erişimtarihi06.06.2023) (Fotoğraf 4).

Fotoğraf 4: Adakule (Büyükada Yangın Kulesi)

Kaynak: www.istanbuldagez.com/erişimtarihi06.06.2023.

Harita 3: Büyükada'da Bulunan Sivil Mimari Örnekleri ve Anıtsal Yapıların Dağılışı

Harita 3'te Büyükada'da önemli kültürel çekicilikler olan Tablo 1 ve 2'de anıtsal ve sivil mimari örneklerinin dağılışı verilmiştir. Buna göre kültürel çekicilikler yoğun olarak adanın kuzey kesimlerinde toplanmıştır. Bu yapıların adanın iskâna açık olan alanlarında aynı zamanda deniz yolu ulaşımının sağlandığı iskeleye yakın konumda yoğunlaştığını söylemek doğru olacaktır.

3. Büyükada'da Ulaşım

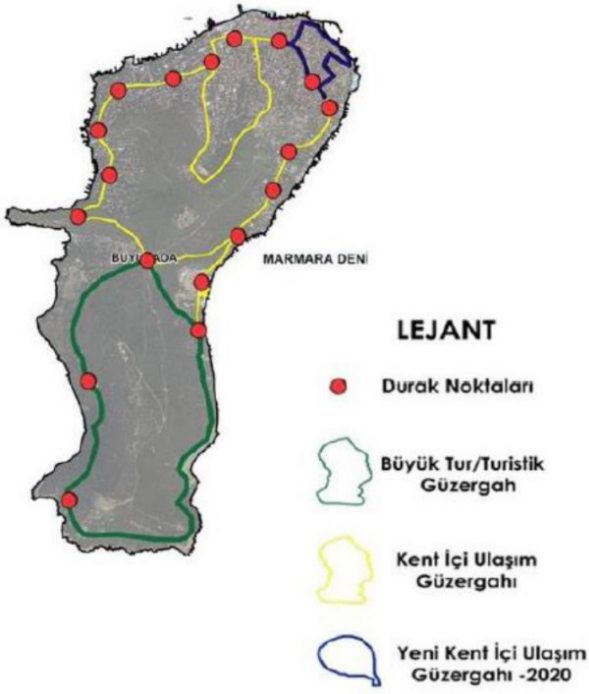
Büyükada'ya çevre yerlerden ulaşım ise deniz yoluyla; Şehir Hatları, Dentur, Mavi Marmara, Turyol firmaları tarafından düzenli olarak seferler bulunmaktadır. Kabataş'tan bu yolculuk yaklaşık 1 saat 35 dakika sürüyorken, Bostancı'dan 20 dakika sürmektedir. Kabataş, Beşiktaş, Kadıköy, Maltepe, Bostancı, Yenikapı, Bakırköy, Avcılar'dan doğrudan ulaşım sağlanabilen Büyükada'da, bu seferler yaz aylarında artmaktadır. Ayrıca haftaiçi ve haftasonu da sefer sayıları ve saatleri değişiklik göstermektedir. Haftaiçi genel itibariyle çalışma saatleri ile uyumlu iken, haftasonu seferlerinde ise daha geç saatlere kadar sefer yapılmaktadır. Yaz tarifesinde sefer sayıları artarken kış tarifesinde bu sayı nispeten azalmaktadır. Özellikle yaz aylarında yaşanan yoğunluklara bağlı olarak da ek seferler konulmaktadır.

Büyükada'nın toplam nüfusu 2022 yılı verilerine göre 8.586 kişidir. Maden Mahallesi 4803, Nizam Mahallesi 3783 kişidir. Büyükada'ya özellikle yaz mevsiminde kış dönemlerine göre Adalar'a gelişlerin yoğunlaşmaktadır. Özellikle Nisan ve Mayıs aylarından itibaren artan yoğunluk, Haziran-Ağustos aylarında yükselmekte ve Eylül ayında okulların açılması ile birlikte düşüşe geçmektedir. Bahsi geçen aylarda yoğun olarak gelen yerli ve yabancı turistler nedeniyle bu sayı artmakta ve adanın mevcut kapasitesinin çok üzerine çıkmakta, adada bir baskı yaratmaktadır (Fotoğraf 5A). Yoğun mekân kullanımına ek olarak bilinçsiz yönde kullanım Büyükada'yı olumsuz etkilemektedir. Çevre kirliliğin artmasına, doğal peyzajın zarar görmesine neden olmaktadır (Görek, 2019: 59). Ayrıca İBB tarafından yapılan bir araştırmaya göre Adalarda ticari faaliyetlerin yoğun olduğu aylar olarak %21,32 oran ile Haziran, % 22,30 oran ile Temmuz, %21,81 oran ile de Ağustos aylarıdır. Yaz aylarında yaşanan bu yoğunluk Adalardaki tüm altyapının yetersiz kalmasına sebep olduğu gibi ulaşım altyapısının da yetersiz kalmasına neden olmaktadır (Fotoğraf 5B). Büyükada'da ada içi ulaşımda genellikle fayton, bisiklet ulaşımı kullanılmakta ve kamusal hizmetleri yerine getirmek amacıyla motorlu araçlar da kullanılmaktaydı. Ancak Ocak 2020 tarihimde Adalar ulaşımının ve kültürel bir değer olan faytonların, atlarda görülen Ruam Hastalığı sebebiyle İBB Meclisi tarafından kullanımının durdurulması kararı almıştır. Bunu takiben Şubat 2022 tarihinde ada içi toplu ulaşım elektrikli araçlar ile yapılmaya başlanmıştır. Ada içi ulaşımda önerilen elektrikli araçlarla birlikte Adalarda trafik sorununu da beraberinde getirmiştir (Şenel, 2022: 46-48) (Şekil 1).

Fotoğraf 5A: Adalarda Bayram (2019 Yılı Ramazan Bayramı), Kaynak: adagazetesi.com.tr/erişimtarihi11.03.2023**; Fotoğraf 5B:** Beşiktaş-Adalar İskelesi Önünde Yaşanan Yoğunluk,

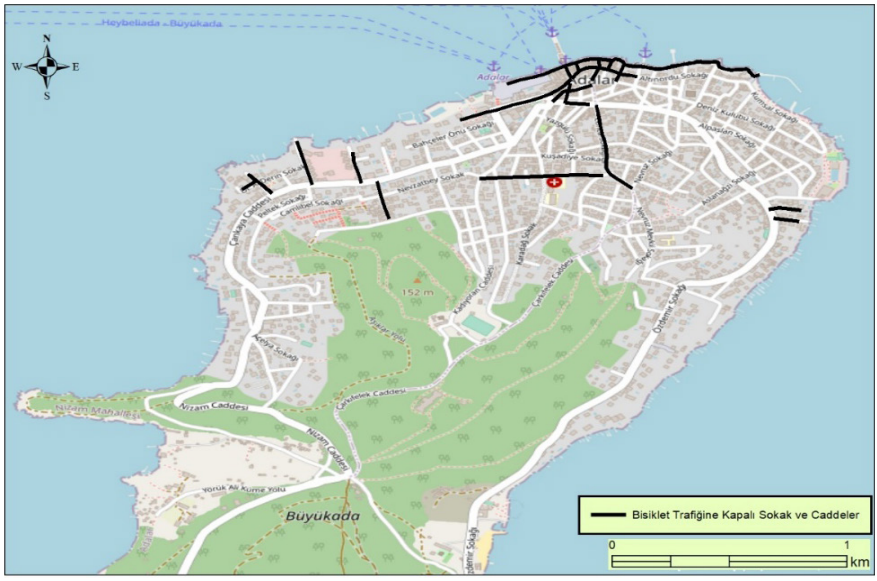
Kaynak: www.ntv.com.tr/erişimtarihi14.09.2023.

Şekil 1: Büyükada Şehir İçi Elektrikli Araç Ulaşım Güzergahları

Kaynak: Şenel, 2022.

Adalar'da bisiklet sürme bir faaliyet ve orada bulunan halk için de bir geçim kaynağı olmuştur. Ziyaretçilerin tercih ettiği bir faaliyet olan bisiklet sürme için kiralık bisiklet bulabilecekleri kiralama dükkanları bulunmaktadır (Çiftlikçi, 2020: 91). Ada içinde hız sınırının olmaması, kalabalık çarşı içinde yoğun bisiklet kullanımı bazı sorunların ortaya çıkmasına neden olmuş ve 2023 yılında bununla ilgili bir düzenlemeye gidilmiştir. Bu düzenlemeye göre tüm bisikletlerin sarı renkte olması ve bu bisikletlerin üzerinde hangi kiralama dükkanına ait olduğu gösteren bir plaka taşıması gerekmektedir. (https://www.igrus.com/erişimtarihi11.05.2023). Ancak bazı bisiklet kiralama dükkanları da bisiklet sürmenin yasak olduğu sokaklarda yer almaktadır (Harita 4).

Harita 4: Bisiklet Trafiğine Kapalı Sokak ve Caddeler

Kaynak: www.adalardan.net/erişimtarihi14.09.2023.

4. Büyükada'da Konaklama

Büyükada'da bugün aktif olarak 74 konaklama tesisi bulunmaktadır. Özellikle 2000'li yıllardan sonra sayısı artan konaklama tesislerinin büyük bir kısmı küçük ölçekli ve butik otel, pansiyon tarzındadır. Yapılan araştırma ve görüşmeler sonrasında elde edilen veriler neticesinde yaklaşık olarak 1050 oda ve 2517 yatak kapasitesine sahiptir. Ancak burada bahsi geçen sadece otel, pansiyon alanları olup günübirlik veya sezonluk kiralık ev, villa ve köşkler dahil değildir. Ayrıca farklı uygulamalar (örneğin Airbnb gibi) veya emlak firmaları

üzerinden ev ve villa kiralamalarının da yapıldığı bilinmektedir. 74 işletme, 1050 oda ve 2517 yatak kapasitesi ile 365 gün boyunca %50 doluluk oranı ile çalışırsa; 459.000 kişinin varlığından söz edilebilir. Büyükada'nın toplam nüfusunun (nüfusu yaklaşık 9.000 kişi kabul edilirse) 51 katı anlamına gelir ki, bu durum birçok doğal veya kültürel sorunun kaynağını meydana getirmektedir. Buna ek olarak bu yoğunluk göz önüne alınarak özellikle son dönemlerde -İstanbul başta olmak üzere büyük şehirlerde- artan taleple birlikte kiralarda da artış yaşanmaktadır.

Harita 5: Büyükada'da Yer Alan Konaklama Tesislerinin Dağılışı

Harita 5'te görüleceği gibi konaklama alanları adanın muhtelif yerlerine dağılmış olmasına rağmen özellikle kuzey kıyı kesimlerinde yoğunlaşmıştır. Yapılaşmanın yoğun olduğu ve Harita 5'te olduğu gibi adanın ana kara ile bağlatışını sağlayan deniz yolu ulaşımına yakın olması dikkat çekicidir. Konaklama tesislerinin dağılışı adanın doğal ve kültürel faaliyet alanları, anıtsal ve sivil mimari örneklerinin dağılışı ile örtüşmektedir.

5. Sonuç ve Öneriler

Prens Adaları tarihin eski dönemlerinden beri oldukça dikkat çekmiş ve farklı amaçlarla kullanılmıştır. Gerek ekonomik gerek sosyal gerek de siyasi anlamda kullanılmış olan adalar, kara parçalarından bağımsız olmaları nedeniyle de ilgi çekmişlerdir. Geçmişten günümüze birçok farklı medeniyetten insanı misafir etmiş olan adalar bugün de bu işlevini sürdürmektedir. İklimi, bitki örtüsü, doğal ve kültürel güzellikleri ile Adalar tarih boyu dikkat çekmiştir. Nispeten izole bir yaşamı anlatan ada rölyefi, geçmiş dönemlerde özellikle din adamları tarafından inziva alanları olarak da kullanılmıştır. Kendi içinde ve kendine has bir özgünlük yaratmaları da söz konusu olmuştur. Prens Adalar'ının en büyüğü olan Büyükada, eski adıyla Prinkipo doğal ve kültürel değerleri ile oldukça ilgi çekicidir. Şehirsel gelişmeler mevzusunda şehre hem yakın hem de kendi içinde farklı bir hayat tarzı barındıran adalar bu bağlamda nispeten kendini korumuşlardır. Ancak özellikle son yıllarda artan iç ve dış göçler nedeniyle sosyal ve kültürel değişikliklere uğramıştır. Elbette bunun yansımaları da fiziki mekânsal alanlarda kendini göstermekte ve onu şekillendirmektedir. Artan talep doğrultusunda kiralarda artış yaşanmaktadır.

Adaların zayıf yönleri ve tehditleri kapsamında çevre sorunları, deprem kuşağında yer alması nedeniyle deprem riski, kirlilik, turist yoğunluğu gibi durumlar olumsuz bir algı yaratmaktadır. Mekânsal kullanımda gelen ziyaretçi ve turistler nedeniyle yoğun baskı oluşması son derece olumsuz bir durumdur. Nitekim bahsi geçen doğal ve kültürel değerlerin korunması ve sürdürülebilir bir anlayışla beslenmemesi noktasında ciddi sıkıntıların ortaya çıkması kaçınılmazdır. Adaların çekici unsuru olan bu değerlerin tehlike altında olması gelecekte adaların ilgi görmesini sağlayan unsurların ortadan kalkmasına neden olacaktır. Bu kapsamda yapılması gerekenlerin son derece hayati olduğunu vurgulamak yerinde olacaktır.

Yaz-kış birçok ziyaretçiyi kendine çeken Büyükada'da mekânsal kısıtlamalarının yanı sıra var olan mevcut potansiyelinin değerlendirilmesi aşamasında oldukça tedbirli ve dikkatli olunması gerekmektedir. Çünkü hali

hazırda bir marka değeri yaratabilecek potansiyeldedir. Bu potansiyelin doğru ve planlı değerlendirilmesi son derece önem arz etmektedir. Potansiyelin üzerinde bir yüklenme söz konusu olduğunda var olan doğal ve kültürel kaynaklara verilen zararın telafi edilmesi mümkün olmamakta ve ekolojik denge de bozulmaktadır. İstanbul'un gözdesi olan adaların bu noktada özenle ele alınması gerekmektedir. Zamanın hafızasına sahip mekân özellikleri ile birlikte adeta açık hava müzesi görünümünde olan Büyükada son yıllarda aşırı turist baskısına maruz kalmaktadır. Bu sorunların giderilmesi hususunda fiziki ve beşeri unsurlar dikkate alınarak sürdürülebilir mekân yönetimi çalışmalarının yapılması ve bu konuda bazı düzenlemelerin getirilmesi gerekmektedir. Yapılacak analizler neticesinde koruma ve kullanma dengesi sağlanacak ve baskı nedeniyle oluşan tahribat da azalacaktır. Bu bağlamda;

• Günübirlik ziyaretçilerden ziyade konaklamalı ziyaretçiler için çekiciliklerin oluşturulması sağlanmalıdır.

• Günübirlik ziyaretçi baskısı altında adeta ezilen Büyükada'ya aynı rota üzerinde yığılma yaşanmadan alternatif mekânlar/adalara yönlendirilebilir. Tematik rotalar oluşturularak ziyaretçilerin ilgili olduğu alanlara, zamana ve mekâna yayılmaları sağlanmalıdır. Bisiklet sürmeleri için de ek rotalar oluşturulabilir ve bu konuda zenginlik sağlanabilir. Ayrıca Adada alternatif güzergahlar oluşturularak temalı gezi parkurları oluşturulmalıdır.

• Kültür ve Turizm Etkinliklerinin arttırılması yönünde adımlar atılmalı. Özellikle yaz mevsiminde yaşanan yoğunluğun, 12 aya yayılacağı alternatif imkânlar ve planlamalar belirlenmesi ve desteklenmesi gerekmektedir.

• Tarihi ve kültür yapılarının müze olarak kazanılması sağlanmalı ve ziyarete açılmalıdır. Bu kapsamda özellikle Dünya'da az örneğine az rastlanan Rum Yetimhanesi bu konuda son derece iyi bir örnek olabilir. Ayrıca 2018 yılında 14.'sü düzenlenen Bienal Kapsamında değerlendirilerek çeşitli sergilerin yapıldığı Splendid Palas Oteli, Rizzo Palas, Mizzi Köşkü, Troçki Evi gibi mekânlar bu konuda daha etkin ve aktif olarak kullanılmalıdır.

• Ada halkı ile toplantılar yapılarak ihtiyaç ve şikayetleri doğrultusunda önlemler alınmalı, planlar yapılmalı ve halkın turizm ve çevre, koruma-kullanma dengesi kapsamında çeşitli eğitimler verilmesi de organize edilmelidir.

• Çevreye duyarlı ve sürdürülebilir bir planlama anlayışının benimsenmesi gerekmektedir.

Aksi durumda ortaya çıkan gürültü, kirlilik, kalabalık, düzensizlik nedeniyle Adalar'a gelen ziyaretçi ve turist sayısında azalmalar yaşanması söz

konusudur. Amaç burada hiçbir turizm faaliyetlerinin var olmaması değil aksine var olan kaynakların koruma kullanma dengesi içerisinde sürdürülebilirlik anlayışı ve prensipleri dahilinde kullanılmasıdır. Ayrıca mevcut tehditlerin devam etmesi ile Adaların o eski ihtişamı ve çekiciliğinin zarar görerek zamanla ortadan kalkmasına neden olacak ve ekonomik, sosyal, ekolojik kayıplar ortaya çıkacaktır. Koruma-kullanma dengesi gözetilerek atılacak her adım bizlere ve gelecek nesillere katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Çiftlikçi, E. S. (2020). Visitor Management For Sustainable Tourism: The Case of İstanbul's Princes' Islands, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Erdenen, O. (1962). İstanbul Adaları, İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul.

Garipağaoğlu, N. (2013). İstanbul Adaları'nda Korunması Gereken Tarihî Doku: Büyükada Örneği, Marmara Coğrafya Dergisi (2), ss: 75-94.

Garipağaoğlu, N. Özcan, S. (2016). İstanbul Adaları'nın Mekan-Kıyı Yönetimi ve Sürdürülebilirlik Kapsamında Planlanması, *Marmara Coğrafya Dergisi,* Sayı: 33, s.215-240.

Gezen, A. F. (2021). Tarihsel Süreçte Mimari Katmanlaşmanın Yerel Bir Örneği: Büyükada, Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi.

Görek, B. (2019). Sustainable Tourism From The Perspective of Local Residents: The Case of Büyükada, Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Günal, N. (1998). İstanbul Adaları'nda İklim ve Bitki Örtüsü İlişkisi, *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı 33, ss: 101-128.

Karsan Ayanoğlu, S. (2019). Büyükada'nın Kültürel Peyzaj Değerlerinin Korunmasına Yönelik Değerlendirme Yöntemleri, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi.

Koçu, R. E. (1963). Büyükada", İstanbul Ansiklopedisi, c. VI, *Hüsnütabiat ve Ercan Matbaaları*, İstanbul.

Mamboury, E. (1926). Constantinople Tourists' Guide, *RIZZO&SON Publishers and Printers Roman Han-Galata*, Constantinople.

Millas, A. (2013). Hala Hatırlıyorum. İstanbul: Adalı Yayınları.

Özcan, S. (2015). İstanbul Adalarının Mekan Kullanımı ve Sürdürülebilir Yönetim Kapsamında Değerlendirilmesi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Safaei, M. (2021). Dilemmas and Hopes Attributed to Büyükada As A Creative City, İstanbul Teknik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi.

Şenel, G. (2022). Tarihi Kentsel Peyzaj Alanlarında Koruma ve Planlama Sorunsalı: İstanbul Prens Adaları Örneği, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Telli, S. (2010). İstanbul Adalarının Jeomorfolojisi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Tuğlacı, P. (1992). Tarih Boyunca İstanbul Adaları 1-2, *Cem Yayınevi*, İstanbul.

Yılmaz, K. (2008). Cumhuriyet Dönemi'nde Büyükada'nın İktisadi ve Sosyal Tarihi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Behramoğlu, A. (2009). Benim Prens Adalarım, *Heyamola Yayınları*, İstanbul.

Akpınar, S. (1984). Büyükada: Bir Ada Öyküsü, *Adalı Yayınları*, İstanbul.

İnternet Kaynakları

www.adalar.bel.tr/ilcemiz-sayfasi/buyukada.html:erişimtarihi22.03.2023.

yorukali.com/erişimtarihi22.03.2023.

viranbagplaji.eskibag.com/erişimtarihi23.03.2023.

www.ibb.istanbul/arsiv/40410/bu-ozel-plaj-istanbullularin:erişimtarihi22.03.2023.

arsiv.adalidergisi.com/cms/2010-2019/2019/sayi-167-mayis-2019/makale/2675/23-nisan-aya-yorgi-yortu-24-nisan-temizlik-gunu:erişimtarihi05.04.2023.

www.adalar.bel.tr/ilcemiz-sayfasi/detay/286/buyukada-rum-yetimhanesi.html:erişimtarihi05.04.2023.

kulturenvanteri.com/en/yer/buyukada-saat-kulesi/e1a16c2a-8342-41fa-8344-2909936f1fd3/erişimtarihi11.04.2023.

www.sehirhatlari.istanbul/tr/iskeleler/buyukada-140:erişimtarihi11.04.2023.

www.anadolukulubu.com/tr/campaigns/toplanti-ve-seminer-gruplarina-ozel-paketler.html:erişimtarihi11.04.2023.

www.adalarturizm.org/cms/tr/component/k2/item/30-buyukada-pangalia-kilisesi:erişimtarihi11.04.2023.

www.adalar.bel.tr/ilcemiz-sayfasi/detay/281/panayia-kilisesi.html:erişimtarihi11.04.2023.

www.adalar.bel.tr/ilcemiz-sayfasi/detay/282/ayios-demetrios-kilisesi.html:erişimtarihi11.04.2023.

adalar-postasi-guncel.blogspot.com/2010/06/29-2451.html:erişimtarihi11.04.2023.

www.adalar.bel.tr/ilcemiz-sayfasi/detay/285/surp-astvazazin-verapohum-ermeni-kilisesi.html:erişimtarihi11.04.2023.

www.turkyahudileri.com/index.php/tr/tarih/sinagoglar/49-buyukada-hesed-le-avraam:erişimtatihi11.04.2023.

www.adalarturizm.org/cms/tr/component/k2/item/53-buyukada-aya-nikola-manastiri:erişimtarihi11.04.2023.

www.adalaragidelim.com/erişimtarihi28.04.2023.

www.adalarmuzesi.org/cms/adalarmuzesi/adalar-muzesi/muze-hakkinda:erişimtarihi06.06.2023.

www.istanbuldagez.com/istanbul-buyukadada-neler-yapilir.html:erişimtarihi06.06.2023.

www.buyukada.org/buyukada-rehberi-turkce/erişimtarihi06.06.2023.

adalarhaber.com/bayram-tatili-adalarda-kaos-ve-cileye-donustu/erişimtarihi11.03.2023.

adagazetesi.com.tr/ramazan-bayraminda-adalara-yogun-ilgi.html:erişimtarihi11.03.2023.

www.igrus.com/ibb-adalarda-bisiklet-kiralamaya-yeni-duzenleme-getirdi/erişimtarihi11.05.2023.

www.adalarturizm.org/cms/tr/component/k2/item/54-buyukada-adalar-muzesi-aya-nikola-hangar:erişimtarihi03.09.2023.

www.ntv.com.tr/galeri/sanat/buyukada-rum-yetimhanesi-57-yil-sonra-ayaga-kaldirilacak,lS1UrKNNGk6iCwVsmK0q6A/sNhCZVH0CEOQA-6Xo-1eg6Q:erişimtarihi13.09.2023.

www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/adalar-vapur-iskelesinde-yogunluk,DrHIqAX3eU-HPefZuuevzA/53N4LoUl4028S9MbajEEjQ:erişimtarihi14.09.2023.

www.adalardan.net/adalarda-bisiklet-trafigine-kapali-yollar/erişimtarihi14.09.2023.